

Aliquando dicitur: „poenitentia gravi et diuturna“, quae ex stylo Curiae intelligitur imponenda saltem *per tres annos*; si dicitur „perpetua“ intelligitur *pro tota vita*¹.

Si additur: „poenitentia gravissima“, ex operibus poenalibus modo enumeratis saltem plura simul conjungi debent: vide Scavini l. c., Bangen II. q. 232.

⁸²¹ 6. „Dispensatio in foro externo nullatenus suffragetur.“ — Igitur, si impedimentum postea publicum fiat, potest accidere, ut novus recursus (ad Datariam) necessarius sit, et interim separari conjuges debeant: (quamquam ipsi occulte ut conjuges vivere tuta conscientia possunt). At si, petentibus conjugibus, confessarius fidem facit de dispensatione rite obtenta, Episcopus aliive iudices ejus testimonio acquiescere possunt, modo hac ratione publicum scandalum etiam auferatur.

7. „Praesentibus laceratis sub poena excommunicationis latae sententiae“. Quae clausula imprimis apponi solet, quando agitur de revalidando matrimonio jam contracto. Attamen etiamsi de matrimonio contrahendo agitur, neque illa clausula adjuncta est, nihilominus literae S. Poenitentiariae destruendae, aut saltem occultandae sunt. Clausula haec sane non est irritans; destructio literarum imposita facienda est intra triduum post datam seu applicatam dispensationem, aut si de matrimonio contrahendo agatur, saltem post matrimonium contractum.

8. Inscrubuntur literae „discreto viro N. N. confessario“. Quodsi literae ad certum confessarium diriguntur, ipse facultatem acceptam exsequitur: ita fieri solet, si ipse confessarius a Poenitentiarum facultatem sibi petierit.

Quodsi poenitentes ipsi supplicationem ad S. Poenitentiarum direxerunt, literae ad eos diriguntur, incluso instrumento, quod inscribitur „discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario“². Quare ille solus, qui a poenitente eligitur, instrumentum aperire et verificatis clausulis exsequi potest. Si autem ambo sponsi vel putativi conjuges impedimenti consensu dispensatione indigent, potest uterque *sibi* confessarium eligere: quare prior confessarius instrumentum reddere debet, ut alter eo etiam utatur.

⁸²² Pro dispensatione in matrimonio jam contracto insuper addi consuevit:

1) „Si separatio fieri non possit absque scandalo etc.“: quae clausula, ut recte notat Scavini, confessarium inquietare non debet, siquidem ex natura rei scandalum ex separatione vix non semper oritur.

2) „Certiorata altera parte de nullitate matrimonii, sed ita caute, ut oratoris delictum nunquam cognoscatur.“ Quod certe non raro gravem parit difficultatem. Quare si moraliter impossibile est, id exsequi: aut haec difficultas praevideri debuit et moneri S. Poenitentiarum, ut pro illa hypothesi quasi „in radice“ dispenset; aut licebit sumere, in casu nimiae difficultatis hanc clausulam non esse irritantem, sed conjuges putativos

¹ Cave tamen, ne putes mandatum esse perpetuam poenitentiam imponendi, si ipsa poenitentia definiatur et *indefinite* exprimat v. g. confessio singulis mensibus peragenda: sufficit enim, talem poenitentiam *ad notabile tempus* imposuisse (cf. Scavini l. c. ex synodo Navarr. anni 1778).

² Olim, nunc raro, dici solebat: „Discreto viro in theologia vel decretorum doctori.“ Quod si fit, eligi debet confessarius Doctor in theologia aut in jure canonico, aut confessarius religiosus ex ordinibus mendicantium, quibus ex literis Greg. XIII. „Exponi nobis“ instrumenta sic inscripta aperire et exsequi licet.

posse verum matrimonium contrahere, etsi unus tantum consensum renovet, alter impedimenti inscius in consensu antea dato perseveret. Hunc modum ipse Ben. XIV. *notificatione* 87 n. 74 non reprobatur.

Sed haec jam praeoccupant ea, quae mox seq. § de revalidando matrimonio dicturi sumus.

§ 5.

De matrimonio revalidando.

Punctum I.

De modo ordinario matrimonii revalidandi.

Facta dispensatione circa aliquod impedimentum, si de matrimonio ⁸²³ contrahendo agitur, ad illud tum tandem proceditur; si matrimonium specie tenus jam contractum est, debet nunc revalidari. De hoc igitur nunc agendum est. Sed pro diverso impedimento, quod intercesserat, diverso etiam modo revalidatio fieri debet.

I. Si forma substantialis a Tridentino praescripta observata non est, aut si palam constat seu probari potest matrimonii nullitas, omnino ad valorem requiritur, ut secundum formam Tridentinam consensu renovatio fiat, nisi forte — id quod raro conceditur — etiam ab hac forma dispensatum fuerit, aut de regione agitur, in qua Tridentina lex non viget.

II. Si vero matrimonium laborat occulto defectu seu impedimento, lex autem Tridentina observata fuit, quum primo iniretur: occulta renovatio consensu ad matrimonii valorem et licitatem sufficit.

III. Si impedimentum, uni tantum conjugum notum, eundem etiam solum respicit, sufficit, ut ille consensum suum renovet, si modo alter voluntate efficaci consensum non retractaverit.

IV. Si vero impedimentum, quodecunque tandem est, utrique conjugum notum est, practice uterque, sublato impedimento, consensum renovare debet.

V. Imo etsi notum nondum est utrique, sed uni tantum, attamen ejusmodi est, ut utrumque, i. e. mutuum ad alterum relationem afficiat, curandum est, ut, quantum fieri possit, utriusque consensum novus a priore independens post sublatum impedimentum ponatur, nisi obtineatur „sanatio in radice“. Quodsi obtineri nequit sanatio in radice, neque cognitio aut dubitatio nullitatis matrimonii conjugum hucusque ignaro injici potest: licet consensum unius, qui impedimenti conscius (et causa) est, renovationi acquiescere, siquidem Ecclesia sanationem ad modum sanationis in radice et dare potest, et datura esse in tanta necessitate merito censetur.

Explicatio. Ad I. Noto: 1. Facile intelligitur, defectum formae ⁸²⁴ Tridentinae illius tandem observatione supplendum esse. Quodsi putativi conjuges adduci non possunt, ut in ecclesiam conveniant, id saltem agendum est, ut domi coram paroco et testibus contrahant, aut ut alteruter, qui publicae revalidationi repugnat, procuratorem constituat.

Si vero nihil horum obtineri potest, in favorem alterius partis, si illa reconciliationem cum Deo desiderat, parochus experimentum facere potest, num S. Pontifex dispensationem aliam concedat: secus nihil faciendum est, nisi ut miseri peccatores Deo commendentur.

2. Si vero illi, qui propter solum defectum formae Tridentinae legitimi conjuges non sunt, nunc versantur in loco, ubi lex Tridentina non viget, fiunt veri conjuges, si sui matrimonii nullitatem cognoscentes vitam conjugalem libere protrahunt *animo conjugali*. Eo ipso enim ponunt non verbis, sed factis consensum conjugalem in eo loco, ubi consensus privatus matrimonium validum efficit: at sine graviore causa ita agere sane non licebit; nihilominus melius est id agere, quam continuo in concubinato manere. Verum si nescientes sui matrimonii nullitatem in connubio perseverant, *nihil efficiunt*, idque ne tum quidem, quando ita comparati sunt, ut si nullitatem scivissent, eam emendassent; perseverant nimirum in consensu priore invalido, quem emendassent quidem, sed revera non emendaverunt. Hoc ita certum est, ut ante paucos annos S. Congr. matrimonium illis conditionibus affectum pronuntiaverit *nullum*, data potestate ad alias nuptias transeundi.

Ad II. Si utcumque de nullitate matrimonii *vulgo constat*, renovatio fieri debet in forma Tridentina (cf. Acta S. Sedis vol. II. pag. 19 et 52). Quare si consensus propter metum gravem nullus fuit, videntum est, utrum ex circumstantiis gravis ille metus aliis notus fuerit, necne. Si notus erat, matrimonium sanandum est coram parcho et testibus; si ignotus erat et mansit, neque facile probari possit incussus metus, sufficit privata renovatio.

825 Ad III. Si consensum ab uno conjuge invalide et fecte datum esse, nemini, ne alteri quidem conjugi, notum est, sufficit, ut verus consensus nunc detur ab eo, qui invalidum posuit. Nam moraliter perseverante seu non retractato alterius consensu, sine dubio nunc utriusque consensus legitimus jungitur atque ita matrimonium verum producit. — Quod idem transfer ad ea impedimenta, quae juris naturalis sunt atque sine interventu Ecclesiae auferuntur, quatenus haec comprehendendi possunt sub titulo „consensus ab alterutra parte fecte seu invalide dati“.

At si gravis causa non obstat, quominus alter etiam moneatur, praeferenda utique est renovatio consensus utriusque, tum quia aliqui scriptores, quamquam sine sufficiente ratione, id per se exigere videntur, tum ut melius constet de consensu ab altero *non revocato*.

In n. V. agitur de impedimento ecclesiastico consanguinitatis, affinitatis aliarumque relationum, quae mutuae sunt. Quodsi ejusmodi impedimentum post matrimonium jam contractum detegitur, vel tum tandem aufertur, conjuges putativi non fiunt eo ipso veri conjuges, sed dispensatio Ecclesiae facit eos *habiles, ut possint* nunc consensum validum dare, quem antea invalidum dederant. Sed ex hoc, quod consensus antea datus invalidus fuit, Ecclesia rationem sumit exigendi novum consensum a priore, utpote invalido, *independentem*, ita ut no-

titiam nullitatis vel saltem ejus dubium ante renovationem consensus postulare consueverit. Atque id in inhabilitate, quae ex clandestinitate ortum habuit, ita certum est, ut S. Congr., ut antea dixi, aliam sanationem prorsus excluderet et propter solam priorem nullitatem ignoratam matrimonii dissolvendi novarumque nuptiarum ineundarum facultatem dederit.

Imo idem, teste S. Alphonso l. 6 n. 115, plerique et gravissimi scriptores universim de impedimento loquentes docent, ut S. Thom., Scot., Cajetan., Navarr., Lessius, Sanchez etc.: quamquam pro contraria sententia S. Doctor etiam non paucos affert, ut: Salmantic., Soto, Ledesma etc.

Verum hanc renovationem cum cognitione vel dubitatione circa nullitatem matrimonii *ex natura rei* necessario exigi, dici non potest: alioquin Ecclesiam matrimonium in radice sanare, impossibile foret. Quare ita tantum necessaria dici debet renovatio consensus ex utraque parte, quia Ecclesia communiter priorem consensum ne nunc quidem pro legitimo acceptare *vult*; sed, nisi acceptet, consensus potestati Ecclesiae irritanti subiectus *inefficax manet*. Vide etiam Heiss § 63. I.

Recte igitur S. Alphonsus l. c. pro praxi concludit: in solo casu necessitatis, quando sc. ex notitia nullitatis matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis scandali, infamiae, et ex altera parte conjux impedimenti conscius sive conscia redditionem debiti conjugalis non possit evitare, locum esse hujus benignioris sententiae. Quod recte admittitur non tantum, quia in tali necessitate opinione uti licet minus probabili, sed quod in tali necessitate Ecclesia seu S. Pontifex legali sua voluntate remedium illud afferre censendus est, quod possit. At potest sine dubio efficere, ut matrimonium valeat non vi consensus de novo praestandi, sed vi consensus antea dati et hucusque perseverantis. Ac propterea recentiore tempore in facultate dispensandi haec clausula additur: „Et quatenus haec certioratio (nullitatis matrimonii) absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis auctoribus traditas.“ (Cf. *Archiv für kath. Kirchenrecht* vol. 43 p. 23.)

Igitur si confessarius praevideat, fore ut moraliter impossibile sit, conjugem innoxium impedimenti ignarum de nullitate matrimonii moneri (id quod sine dubio moraliter impossibile facilius est, si mulieris crimen, quam si viri crimen in causa est): consultum erit, statim sanationem in radice a legitimo Superiore petere, aut saltem eum monere, renovationem consensus impetrari vix posse; at si neque petitionis, neque adjectae monitionis ratio habetur, propter sententiam illam, quam S. Alph. l. c. in tali necessitatis casu censet „*probabilem*“, videtur legali voluntate Summi Pontificis id ex parte concedi, quod expressa voluntate negabatur, secundum axioma: in probabilitate juris supplet Ecclesia id, quod a sua potestate pendet, si forte illa probabilis opinio falsa sit.

Imo si ne ad eum quidem, qui dispensare potest, recursus possibilis est, antequam gravissima illa difficultas instet, qua conjux rea non possit citra gravem infamiam periculumque scandali et gravissimae discordiae debito conjugali se subtrahere: videtur alia via talem necessitatem evadendi superesse.

Sume enim, conjugem reum vel ream confiteri crimen ante matrimonium commissum, ex quo matrimonium evasit nullum. Quid faciendum confessario?

R. 1. Si in bona fide est poenitens circa *valorem* matrimonii, plerumque expedit in bona fide eum relinquere, sed sub alio praetextu eum movere, ut post certum tempus ad confessionem apud ipsum illum confessarium redeat; interim quaerat confessarius facultatem dispensandi, ut redeunti possit totam rem exponere eumque statim habilem ad contrahendum verum matrimonium efficere.

R. 2. Si poenitens scit matrimonii nullitatem, evitare vero debitum conjugale aliquo praetextu, itinere etc., impossibile non est, quamquam cum difficultate conjunctum: debet id omnino fieri, donec a legitima potestate ecclesiastica dispensatione obtenta matrimonium sanatum sit. At id viro quidem saepius possibile erit, mulieri longe rarius. Quare:

R. 3. Si neque tam cito dispensatio obtineri potest, neque evitari debitum conjugale sine urgente periculo gravissimi mali, ut diffamationis, scandali etc.: *videtur lex ecclesiastica irritans cessare*, ita ut *nunc* putativi conjuges habiles evadant ad efficiendum matrimonium validum; quamquam obligatio manet recurrendi statim ad legitimum Superiorem, tum ut pro cautela certior fiat dispensatio, tum ut crimine admissio suscipiatur justa poena, et Superioris mandato obedientia praestetur. (Suppono vero semper, agi de impedimento non publico neque de impedimento, quod solum per accidens sit occultum, publicum ex natura sua, paucis agi de iis impedimentis, in quibus petentibus dispensatio *in foro interno dari solet*.)

⁸²⁷ Ut autem hujus responsi — quod legenti forte benignius videtur — breviter rationem dem: moveor auctoritate S. Alphonsi, dicentis in simili causa, quando, sponsis jam in ecclesia cum comitatu praesentibus, detegatur impedimentum dirimens (l. 6 n. 613), „dicit Roncaglia . . . Jord. et Pignatelli, quodsi aliquando nec etiam ad Episcopum aditus pateret et nullo modo aliter vitari posset gravissimum periculum scandali aut infamiae, posset parochus vel alius confessarius declarare, quod lex impedimenti eo casu non obliget, quia eadem ratio tunc urget, nempe quod cessat lex, quando potius est nociva, quam utilis . . . Notant tamen auctores, quod . . . tamen quantocius, saltem ad majorem securitatem et ad salvandam reverentiam legibus ecclesiasticis debitam, recurri debeat ad S. Poenitentiarium, ut ab illa dispensatio obtineatur“. Sed — ut meam promam sententiam — si in tali casu lex probabiliter cessat, cur non idem dicamus in altero, ubi similis, imo major necessitas graviusque damnum immineat? Quapropter consensus et nunc statim renovandus est (*saltem* ab illo conjugate, qui impedimentum scit, ejusque causa fuit) et postea, accepta legitima dispensatione, iterum (sub conditione) renovari deberet ab alterutro vel utroque conjugate.

Dixi supra, consultum esse, petere sanationem in radice. Quae hodie facilius conceditur in iis circumstantiis, in quibus nimis difficile est, alterius partis renovatum consensum obtinere. Qua autem formula utendum sit, si confessario facultas in radice sanandi detur, determinate non praescribitur; agi igitur licet vel debet secundum ea, quae § 4 n. 818 notata sunt.

Porro explicandum est, quid sit sanatio in radice, quo melius constet, Ecclesiam posse sine consensu renovatione matrimonium validum efficere.

Punctum II.

De sanatione matrimonii in radice.

Sanatio matrimonii invalidi, seu dispensatio ordinario modo sic⁸²⁸ peragitur, ut ecclesiastica potestas auferens impedimentum reddat conjuges putativos habiles, ut consensu nunc dando matrimonium verum et validum efficiant. Aliis verbis, in ordinaria dispensatione Ecclesia id non facit, ut consensum antea datum accipiat, sed dat potestatem, ut putativi conjuges *nunc* consensum legitimum ponere possint.

Sanatio autem in radice id efficit, ut matrimonium verum evadat *vi consensu antea dati*. Videlicet ille consensus antea datus ex intentione contrahentium verum matrimonium pro objecto habuit, et tandiu pro objecto habere pergit, dum efficaci voluntate retractatus non est. Ergo nihil obstat, quominus illum consensum antea datum nec retractatum Ecclesia, legi suae irritanti in speciali casu plenissime derogando, ad omnem effectum juridicum producendum assumere possit. Atqui id unum, sc. Ecclesiam consensum illum ratum non habere, impedimento erat et est, quominus matrimonium verum factum sit; ergo cessante illo impedimento, matrimonium exoritur. — Sanatio autem in radice praeter valorem matrimonii nunc oriturum id ex potestate Ecclesiae efficit, ut alii juridici effectus, v. g. legitimatio prolis et quae ab illa pendant, ita sustineatur, ac si matrimonium ab initio validum fuerit. Quod a summa ecclesiastica potestate effici posse, indubium est, siquidem de iis rebus agitur, circa quae publica auctoritas Ecclesiae ex justa causa disponere possit.

Hunc esse genuinum et facilem conceptum sanationis in radice, optime⁸²⁹ exponit Dr. Braun in libellis period.: „*Archiv für kathol. Kirchenrecht*“ vol. 43 pag. 4 sqq.

Clare rem ipsam exhibet Ben. XIV. in decreto 17. Sept. 1755 „*Cum super matrimonio*“: „Porro gratia concessa importat dispensationem in radice matrimonii, quae a Romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento matrimonii ortum habente non a jure divino, aut naturali, sed a jure ecclesiastico, et per eam non fit, ut matrimonium nulliter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus tolluntur de medio, qui ob hujusmodi matrimonii nullitatem ante indultam dispensationem atque etiam in ipso matrimonii contrahendi actu producti fuerunt.“

Videlicet immediatus effectus, prout matrimonium nullum est aut validum, est prolis legitimitas. Quare in sanatione radicis matrimonii proles nata ita plenissimo sensu fit legitima, ac si ex matrimonio ab initio valido orta esset.

Restringitur illa sanatio ad impedimenta ecclesiastica tantum; nam in impedimentis juris divini vel naturalis non certo possibilis est. E. g. qui inscius contraxerit cum muliere, cujus vir superstes erat, etsi postea vero ille moritur, non potest ulla dispensatione vel sanatione ecclesiastica verum matrimonio cum uxore putativa jungi, nisi *vi novi consensu*, qui post mortem primi viri mutuo detur atque manifestetur. Radix enim putativi illius

matrimonii *jure divino et naturali* intrinsicè vitiata est, neque unquam ab Ecclesia pro vero consensu acceptatur.

Imo id etiam sequitur, si quod ecclesiasticum impedimentum alia ratione quam dispensatione cesset, matrimonium validum fieri non posse, nisi per *novum* consensum, quum Ecclesia primum consensum nunquam acceptarit: in dispensatione vero ordinario modo data *per se quidem* etiam talem prioris consensûs acceptationem non contineri, contineri tamen *posse* ex voluntate Ecclesiae in casibus difficilibus *tacite data*.

Explico: Si qui contraxerunt clandestine in loco, ubi lex Tridentina viget, impedimenti dirimentis ignari: quamquam postea in loco, ubi lex Tridentina non viget, vitam conjugalem agunt, matrimonium non convalescit, siquidem haec vita conjugalis fundatur in priore consensu invalide dato. Verum si scientes, se antea invalide contraxisse, nunc vero se a valido matrimonio per legem Trid. non impediri, vitam conjugalem producant, matrimonium reddunt validum, eo quod non verbis quidem, sed *re*, consensum novum a priore independentem ponunt. Cf. n. 780 et 824.

830 E natura igitur rei jam probatum est, Ecclesiam posse in radice matrimonium illud sanare, cui solum ecclesiasticum impedimentum obstat. Quod idem ex factis innumeris probatur. Ex rebus enim a S. Pontifice gestis tum saltem recte ad potestatem ita agendi concluditur, quando communis agendi norma effecta est in rebus, quae mores eorumque puritatem apprime tangunt. Communem jam agendi normam esse illam sanationem, melius, quam ex singularibus factis, quae enumerare longum est, ex facultatibus generalibus patet, quas in dissitis regionibus S. Pontifex Episcopis dare consuevit, quarum una (*sexta* ex facultatibus extraordinariis D. Americae Episcopis datis) est haec: „sanandi in radice matrimonia jam contracta etc.“ (Cf. supra n. 798 b.) — Notum etiam est, Pium VIII. anno 1830 Episcopis Rhenaniae et Westfaliae dedisse potestatem certa quaedam matrimonia sanandi in radice.

831 Ex explicatione data facile jam eruis, quae sint conditiones necessariae, ut sanatio in radice locum habere possit:

1. Ut putativi conjuges ab initio verum intenderint matrimonium;
2. Ut illa voluntas jugiter perduret, neque efficaci voluntate retractata sit. Quare:

1) Debent ignari esse matrimonii nullitatis, i. e. aut ipsam rem impedimenti ignorare, aut ejus vim, ita ut saltem non fuerint neque sint in persuasione, se non potuisse validum matrimonium inire. — Quodsi alteruter putativorum conjugum nullitatem matrimonii scivit, aut ante sanationem comperit, ille practice *novum* consensum dare debet: haec igitur non perfecta sanatio in radice est, sed solum alterius conjugis ignari consensus (in radice) sanatur.

2) Debent permanere in consensu dato. Quapropter communiter de bona pace et concordia inter conjuges constare debet, ut S. Sedes sanationem in radice largiatur. At id non ita accipiendum est, quasi absoluta necessitate hoc exigatur¹. Nam si sola est *velleitas* discedendi, non vero

¹ Neque desunt exempla sanationis in radice, alterutro conjugum jam defuncto. Quod ut fieri possit, constare debet, illum conjugem in bona fide veri matrimonii

propria voluntas: nihil impedit, quin Ecclesia matrimonium sanare possit. At etiam in magnis discordiis vix aliud concipitur aut concipi potest a dis corde conjuge, quam sola velleitas discedendi ab altero et a *vinculo* matrimonii, modo subjectiva persuasio de matrimonii valore habeatur. Quae erronea persuasio impedit, quominus seria et efficax voluntas retractandi consensum matrimonialem — quippe quod concipiatur ut res impossibilis — foveatur; nam vir e. g. sibi dixerit „recederem ab uxore, si possem, seu nisi eam duxissem“, at nunc non recedit, neque vult recedere, eo quod contractum tamquam insolubilem considerat. Quae quidem voluntatis affectio non sufficeret, ut nunc contractus per eam concluderetur, sufficit tamen, ut consensus antea datus non retractetur.

Et re quidem vera, teste Ben. XIV., sanatio data est matrimonii,⁸³² cujus solutionem vir jam petierat, sed ex causa, quae vana erat et quam S. Congregatio rejecerat, quum postea re ipsa ab uxore, quae instabat pro sanatione, manifestaretur aliud impedimentum vere dirimens, quod censebant viro esse incognitum.

Omni sane periculo in ejusmodi circumstantiis non occurritur. Nam si conjux dissentiens artificioso quodam modo retractationem consensûs conciperet, quo non solum velleitatem, sed omnimodam voluntatem haberet discedendi et revocandi consensum suum, si forte quomodocunque matrimonium invalidum esset: vere sanatio in radice non fieret. At sine dubio, qui sic dispositus esset, graviter peccaret, et si matrimonii solutionem flagitans repelleretur, nihil ipsi relinqueretur, nisi ut malignam illam retractationem retractaret atque iterum in verum matrimonium consentiret. (Cf. Acta S. Sedis vol. I. p. 182 sqq.; Ben. XIV. Const. „*Etsi matrimonialis*“.)

Id unum notandum restat, Episcopos, ex eo, quod recipiant facultatem in certis impedimentis „dispensandi“, neququam habere potestatem sanandi matrimonii in radice, quando ejusmodi impedimenta occurrunt; sed ut haec potestas adsit, speciale prorsus privilegium necessarium est.

Appendix. Circa dispensationem impedimentorum graviter peccari facilius potest:

1. si delegata potestate utens sine causa dispensat;
2. si petens dispensationem subreptionem seu obreptionem committit, aut in re aliqua gravi, licet ad valorem non pertineat, mentitur vel verum supprimit;
3. si sponsi graviora mala committenda molientes dispensationem extorquent;
4. si ille, cui dispensatio committitur, dispensationem vel instrumenti clausulas non fideliter implet.

defunctum esse. Neque sanatio illa proprie *matrimonii* sanatio est, sed omnium effectuum juridicorum — praecipue pro filiis — ac si ab initio verum matrimonium extiterit: v. Acta S. Sedis loco infra cit.